

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

מג

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה כז

כז (א) וַעֲתָה כִּהְיֵאמֵר יְהוָה בְּרָאָהּ יַעֲקֹב וַיִּצְרָהּ יִשְׂרָאֵל אֵלֶי
 הִירָא כִּי גִאֲלִיתִיהּ קָרָאתִי בְשִׁמְךָ לִי־אֲתָהּ : (ב) בֵּית־עֵבֶר בְּמִים
 אֲחָהּ אָנִי וּבִנְתֵהֶרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ בֵּית־חֶלֶךְ בְּמֹדֵאִשׁ לֹא תִכּוֹה וּלְהִכָּה
 לֹא תִבְעֵר־בָּךְ : (ג) כִּי אָנִי יְהוָה אֱלֹהֶיהָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מִוִּשְׁעֶיהָ
 גִּתְהִי כִפְרָה מִצָּרִים בּוֹשׁ וּקְבֵא תַחֲתֶיהָ : (ד) מֵאֲשֶׁר יִקְרָה בְעֵשִׂי
 גִּבְבְּרָתָהּ וְאֲנִי אֶהְבֵּתֶיהָ וְאַתֶּן אֲדָם תַּחֲתֶיהָ וּלְאֲמִים תַּחַת גַּפְשָׁהּ :
 (ה) אֶל־הִירָא בֵּית־אֲתָהּ אָנִי מִמּוֹרָח אָבִיא זֶרְעָהּ וּמִמְעַרְב־אֲקַבְּצֶיהָ :
 (ו) אִמֵּר

ר ש " ו

כז (א) ועתה • אף כל זאת כה אמר ה' אל תירא : (ב) כי תעבר
 במים • כשעבר' צים סוף אהך הייתי : ונגהרות לא ישטפוך • גרש
 בין המזרי' והאומות המרוצין כמי נהר ולא יכלו לך לכלות • כי הלך כמו אש •
 לעתיד לבא כי הגה היום בא בוער כתנור (מלכים ו') שאקדיר חמה על
 הרשעים וליהט אותם היום הבא (שם) גם שם לא תכוס : ולהנה • שתארף
 את האומות כמה שנאמר (לעיל ג') והיו עמים משרפות סיד גם היא לא תבער
 בך : (ג) נתתי כפרך מזרים • והם היו לפדיון לך שכוריהם מתו ואתה
 בני בכורי נגלת והיית' חייבים כליות כמו שנאמר (ביחזקאל כ') ואומר לשפך
 חמתי עליכם בארץ מזרים : (ד) ואתן אדם תחתך • תמיד חני רגיל בכך :
 אומר לרוח נפון חני הגליות שנצפון : ולתימן שהיא רוח חזקה אל הכלל מלגש
 בחזקה להביא גליותי וכן (שיר ד') עורי נפון ובאי תימן ונתוך שהרוח נפונות
 חלשה נריכה חזוק לך כמו עורי חני חבל דרומית שאינה נריכה חזוק כמו
 באי

מכלל יופי

רוח , שנות ואוף : (טו) עשיתים ולא עזנתים , עבר במקום עתיד סאלו נעשו :
 (יט) כסלאכו , נביאי אשלתח לכם תאמרו אחס ישראל מי עור ומרש כמותו : כמשלם ,
 פירוש כפקח השלם נראות , או פירושו כממים וכוסר כמו שאמר בעבד ה' , והוא ספר
 דברי ה' מה שהיו אומרים כשהנביא היה אומר ל-ם הרשעים שמעו והעורים הביטו לראות
 הם היו אומרים כי אין ער ומרש כי אם עבד ה' והתם השלם בעבודת ה' ומציתו :
 (כ) ראות , מקור , וכן פקוח , ואמר תשמור ישמע לשון יסוד , כי אפילו אחד
 מהם לא ישמור ולא ישמע לשון אל הדרך הטובה , ואמר תשמור בתי' רביכם
 ואח"כ אמר ישמע כמו שמעו עמים כלם וזולתו : (כב) הפח בחורים כלם , מענין פח
 יקיש כלומר שילכו אותם ויטמיטו בחורים ויחביאום שם כמו שאמר אחריו ובנתי כלאים
 החבאו , או פירושו באותם החורים שנשמטו ובנתי כלאים שהחבאו שם ילכו [ורש"י פירש
 פירש הפח מענין הכלב והנער כמו מפח נפש ובחורים כמשמעו , ופירושו בחוריהם פתי כשם
 כלם , והרד"א פירש הפח מנורת פית הכבאן וכמוהו כל כורריו יפית בהם , וענינו אפילו
 החורים שבהם אינם נחשבים למאומה לא תימנאם בבית המדרש ולא במקום שילמדו עושר
 ותורת

תרגום אשכנזי קנה

מג (א) דאך נון שפריכט דער עוויגע, דיין שעפפער, יעקב, דיין ערהאלטער, ישראל; פירכטע ניכטס, איד ערלעזע דיד; איד ערנענגע דיד נאמענטליך, דוא ביזט מיון! (ב) וואטעסט דוא דורך וואסער — איד בין מיט דיר; דורך שטרעמע — זיא פיהרען דיד ניכט דינוועג. געהסט דוא דורך פייער, דוא ווירסט ניכט געבראנגט; פלאממע זענגעט דיד ניכט אן. (ג) דען איד, דער עוויגע, דיין נאטט, ישראל'ס הייליגסטער, רעטטע דיד, געבע מצרים, כוש אונד סבא צור פערזעהנונג פיר דיד היין. (ד) דוא ביסט ווערטה געא אכטעט אין מיינען אויגען, דרום ווירסט דוא אויך פעהררליכעט; איד ליבע דיד, געבע מענשען שטאטט דייער, נאציאנען שטאטט דייער זעלע היין. (ה) פירכטע ניכטס, דען איד בין מיט דיר; ברניגע פאן אסטען דייע גאכע קאממען, זאממלע אויס וועסטען דיד. (ו) איד בעפהלע דעם נארדען, "גיב

ב א ו ר

מג (א) זעטה ונו'. אמר הנביא, אחרי שאתם מודים, עתה ינאלכס השם. (ז' עזרא) - קראתי בשמך. מעלה גדולה, כמו (שמות ל"א ב') ראה קראתי בשם, והמעלה היא, שאתם עלי. (מדברי הנ"ל) - וכן אמר הכשדי: רביחך בשמך, ועל פי זה תרגמתי אשכנזית. (ב) כי העבור וכו'. הכתוב ידמה השמים לנהרים, נסאש כמו (במדבר כ"א כ"ח) שש יצאה מחשבון, והטעם, כי תעבור במים על מדי ופרס, כאשר ילכדו בגלגל. (הנ"ל) - כי הלך ונו'. כד תהכון לביני עממיא, דתקיפין באשחא, לא יכלין לכין, ומלכות, דחסינן כשלהוביתא, לא יסינן יתכון. (הכשדי) - (ג) כפרך. ענין פדיון, כמו (משלי וי"ו) פני כל כופר, והדומים לו, וכן אמר הכשדי: חליפך, ועל פי זה מתורגם גלגל. מצרים וכו'. שמלכי מדי יעשו להם רעה. (ז' עזרא) - (ד) מאשר ונו'. דברי השם אל ישראל: יקר בעיני אתה מאוד, ועל כן אהבך לכבוד ולתפארת בכל העמים. ואתן וכו'. ואסרית עממיא תחותך. (הכשדי) - אדם. שאני נראתים, כאשר נראתך. (ז' עזרא) - (ה) סמורח. היא בגלגל. וממערב. היא מזרים ואסיר, וכתוב (עזרא וי"ו כ"ג) והסב לב מלך אשור וכו'. (הנ"ל) - (ו) חני. בני, (הנ"ל) - ולתימן. ימין, והנה יקנכם

מכלל יופי

ותורת ה' אכל בנתי כלאים הנצאו מקיס הרועים והפסותים מלאין גור מוכלא זאן ל"ט]. בחורים, מענין על חור פתן, הבי"ת לשמו, ובאמרו חורים רוצה לומר מערות וזמר חורים על דרך גנאי כמו שאמרו פלשתיים הנה ענדים יוצאים מן הקירים אשר התחנאו גם כלאים, ענין מביעה ועבודה, ואמר כשילכדום אויביהם ימביאום בנתי כלאים: השב, בפת"ח הי"ן מקום נר"י בעבור ההפסק ירינה לומר אין אומר לאויב השב הביזה: (בר) למשוסה, כתיב נו"ו וקרי גלא ו"ו והענין אחר אלף שנכתוב הו"ו במקום אות הכפל כי טרשו שכם והוא ענין בזה: זך, נו"ו ובשור"ק, הוא ללשון זכר ולנקבה גם כן, ויש מפרשים אותו במקום אשר וכן נרשת זו טמנו: (כה) חמה אשו, בא עש הה"א בסמיכות, וכן כאיפה שעורים, ואוספו אספה אסיר: ועזון, שם שלם, והוא כמו עז אלף שגריב יבא חסר הכפל וזה בא שלם, וכן ועזונו ונפלאותיו:

מג (א) גאלתיך קראתי, עבר במקום עתיד: (ב) במואש, מלת מ"ו נוספ' כמו באש כי אין בו צורך ענין, ויש לומר כי יש בו צורך ענין כי בא להגדלת הדבר ולהתמדתו: (ה) אקבעך, אמרו כי כן מנהג הלשון להוסיף נו"ן באחרונ' עד שהבליעה נדג"ש בכף הכנוי כשיבא. בהפסק: (ו) תני תכלאי הביאי, בלשון נקבה, לפי שהרומ

הרגום אשכנזי

"גיב הער ! דעם וידעו : ,, האלטע ניכטס צוריק ! ברינגע מיינע זעהנע אים
 י, דער פֿערנע , מיינע טעכטער פֿאָן דער ערדען ענדע ! (ו) אַללע , דיא נאָך
 ,, מיינעם נאָמען גענאָנגט ווערדען , דיא איך צו מיינער פֿערהעררליכונג שיקן
 ,, בילדעטע אונד צובערייטעטע . " (ח) לאַסט הערפֿאָר טרעטען דאָן בלינדע
 פֿאַלק , דאָן אויגען האָט ! דיא טויבען , דיא אָהרען האָבען ! (ט) לאַסט דיא
 פֿעלקער אַללע פֿערזאָממעלן , דיא נאַציאָגען צוזאַממען קאַממען ! ווער פֿאָן
 איהנען פֿערקנידעט דים ? ווער לים האָן אוינגעטראָפֿפֿענע פֿאָרהער אונס הערען ?
 לאַסט זיא איהרע צייגען שטעללען , אונד גערעכט ערשיינען ! מאָן הערע עס ,
 שפרעכע : ,, עס איזט וואָהר ! " (י) איהר זייר מיינע צייגען , שפּריכט
 דער עוויגע , אונד מיין קנעכט , דען איך ערוועהלטע ; אויף דאָס איהר ווייסעט ,
 מיר

ב א ו ר

יקכנס מארבע כנסות הארץ . (הנ"ל) . א חבלאי . ענין מניעה ועזירה , כמו (תהלות מ'
 י"ב) לא חבלא רחמיך , ודומי , וכן אמר הכאדי : לא תעכב , וכן מתורגם בלשון אשכנזי
 בני ובנותי . אנשים ונשים . (כן עזרא) . (ו) כל הנקרא בשמי . יש אומרים , כי נקרא
 כמו קורא , ואיננו נכון , רק הוא כמשמעו , כל הנקרא בשמי , שהם עסה' . (הנ"ל)
 ועל פי זה תרגמתי . ולכבודי . להיות כבוד לשמי (הנ"ל) . בראחיו . זה העם' . (הנ"ל)
 יצרתיו וכי' . כל לשון בריאה הוא התחדש הדבר ונאחז מאין ליש , וכן אמר תחלה בראחיו
 הוצאתי איתו מאין ליש , ואף על פי שנכרח מן האדמה , כיון שלא נכרח מכותו , שהוא כבוד
 כאלו נכרח מאין , ואחר כך יצרתיו , שהעומדתו על תכונת הטורה , ואחר כך עשיתיו
 שפירושו תיקנותו , כי לשון מעשה הוא תיקון הדבר והשלמות , רונה לאמור , תיקון מוטותיו
 וזכתי נופי , לפיכך אמר , אף עשיתיו . (ן' מלך) . וראה בניאור רמנמ' ז"ל לספר בראשית
 (נ' ד') . אף עשיתיו . הטעם , ותקנתיו . ורבי שלמה , בעל השירים השקולים , ז"ל
 פירש בו , כי זה סוד העולם , ואיננו דבק בטעם הפרשה . (ראב"ע) . וכפי הכראה כוונ
 הרנ ז"ל בזה על ארבע עולמות אצילה , בריאה , יצירה , עשיה , הידועים למארי קבלה
 זלשה האחרונים רחמים נפכוז זה , במלות בראחיו יצרתיו אף עשיתיו . ואין להאריך
 (ח) עם עור . שהיו כן בתפלה , ואף על פי שיש להם עינים , והנה כל הפרשה דנקה .
 (ראב"ע) . (ט) כל הגוים נקבעו . עבר במקום עתיד , יאסכו הם ותכמיהם' . (רד"ק)
 מי בהם . שיגיד זאת העתידה . (הנ"ל) . וראשונות ישמיעונו . ישמיעונו איתם טרם
 היותם , כמו שהשמעתים אני על ידי נביאי . (הנ"ל) . יחגו עדיהם' . שאמרוס טרם היותם
 (הנ"ל) . ויצדקו . נאמר עליהם , כי נדיקוס הם במאמרם , ונאמנים בדבריהם . (הנ"ל)
 וישמעו וכי' . ישמעו העדים , ויאמרו אמת , כך היא . (ראב"ע) . ועל פיו ז"ל תרגמתי
 אשכנזית . (י) אחם עדי . אמר לישראל' . (רד"ק) . ועברי אשר בחרתי . הוא
 הנביא , אמר , אתם עדי , כי מה שאמרתי לכם נזכר סגור , על הרעה , שעשה לכם ,
 ועל חסלתו , הכל אמרתי לכם על ידי הנביא , קידם שיהיה , וכן הנביא עד שאמר לכם בשמי ,
 וכאשר אמר , כן היה . (הנ"ל) . כי אני הוא . זה היותו , שאין למעלה ממנו , כי כל יש
 איננו הוא בעצמו . (ן' עזרא) . לפני לא נוצר אל וכו' . יש אומרים , לפני מעמד הר סיני ,
 ואחר , אחרי השעמד , ואין טורף , רק הוא , אין לפני אל , וכן אחרי לא יהיה , והטעם ,
 בו הוא ראשון ואחרון , וזכור נוצר עם אל , כי אין אל מעלעדיו , כי אס נוצר , ועורי לב
 יחסנו , שיכח מדברי הנביא , שהסם כינר , חלילה חלילה , רק לא יבינו האמת . (הנ"ל) .
 ועל פיו תרגמתי בל"א . וכתב רד"ק ז"ל : ,, הדבר הזה קשה לפרשים , בעבור שאמר לפני
 ואחר , והוא יתברך אין לו ראשית ואחרית , ועוד שאמר נוצר , לפיכך פירשו מקצתם כינר
 כמו יצר , ורובה לומר , לפני שיצרתיו היצרות , לא יצר אל וולתי אום יצירה , ואמר זה על
 האלילים

ישעיה מג

קנט

(ו) אמר לצפון הנני ולתימן אל-הכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי
 מקצה הארץ : (ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף-
 עשיתיו : (ח) הוציא עם-עור ועינים יש וחרשים ואזנים למו :
 (ט) כל-הגוים נקבצו יחדו ויאספו לאמים מי בהם יגיד זאת
 וראשונות ישמיענו יחנו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו אמרת :
 (י) אתם עדי נאם-יהוה ועבדי אשר בחרתי למען תדעו ותאמינו

ל

ר ש י

זאת כמות שהיא וכן אל תכלאי : (ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו - כל
 הנדיקים הנקראים בשמי וכל העשוי לכבודי יצרתיו אף עשיתיו תכנתיו בכל
 הנדך לו זהכנתי הכל כלומר אף על פי שעברו בגולה ונצרה כבר הכנתי להם
 כל זרכי גאולתם : (ח) הוציא עם עור - הוציא כמו להוציא מן הגולה אותם
 שגלו על שנעשו כעורים ועינים להם ולא ראו : (ט) כל הגוים נתקבצו חס כל
 הגוים מרחומו נתקבצו יחדיו מי בהם ונצוהיהם יגיד עתידה וכיוצא בה מפני
 טעותם או הראשונות שכבר עברו ישמיעוני לאמר תכנתו הגדלו אותם קודם
 שזאו : יחנו עדיהם - ששמעו שנצחו עליהם קודם לכן ויצדקו אבל אני ישלי
 עדים שאתם עדי שהגדתי באזניהם הגליות וזאו : (י) ועבדי יעקב
 אשר

מכלל יופי

שהרוח בלשון נקבה ואמר כן על יושבי-הרמות כמו שאמר והביאו בניך נחומן : (ח) הוציא
 מקור , כלומר אמרתי להוציא עם עור שהם בגלות כעורים וכשרים : (י) כי אני הוא
 פירש ראב"ע אני הוא היחיד שאין למעלה ממנו כי כל יש אינו הוא בעצמו : לא נוצר אל
 הדבר הזה קשה למפרשים בעבור שאמר לפני ואחרי והוא יתברך אין לו ראשית ואחרית
 ועוד שאמר נוצר כי ידמה פירוש הפסוק לפני שנוברתי אני לא נוצר אל ושלילה חלילה לומר
 נוצר על יוצר כל יתברך ויתעלה ולפיכך פירשו נוצר כמו יצר והוא יוצר ורצה לומר לפני
 שברתי אני היצירות לא יצר אל זולתי שום יצירה , ואמר זה על האלילים ואחרי שברתי גם
 כן לא יצר אל זולתי שום יצירה , והנכון כמו שפירשו הריק"ס שהוא עומד ככל כפעל עומד
 כשפירו והוא תאר והוא פתוח לפי שהוא סמוך למלת אל ופירוש לא נוצר מאל כמו ובאמן
 רוח , ופירוש הפסוק לפני שברתי אני היצירות לא היה דבר נוצר על ידי אל זולתי ואמר
 שברתי כמו כן לא יהיה דבר נוצר על ידי אל זולתי , ופירשו נוצר ביטוי ולא עבר לפי שאין
 כפעל עבר סמוך , [והרד"א פירש לפני על השבלים הנבדלים העומדים לפני ה' כמו שתרגם
 אונקלוס וכני לא יראו ודקדמי לא יתחזקו ואחרים על הנבואות כלם העליונות בשמים והשפלות
 המתאחרים ממנו יתברך ושעור הכתוב לפני ואחרי אל לא יצר לא יהיה כלומר לא ימצא בכל
 הנבואות בין אותם שהם לפני ובין אותם שהם אחרי שלא יהיה נוצר , או פירשו מאשר הם
 לפני לא נוצר אחד מהם לשיהיה אל וכל שכן מאשר הם אחרי שהם השפלים שלא יהיה בהם אל
 ואפשר לי לפרש לפני כמו והנה נפן לפני וההפך אחרי וטעמו כי לפני ה' ולעבדיו לא נוצר אל
 ואחרי רבונו לומר שלא כפניו לא יהיה נוצר כי הכל גלוי ונפוי לפני כסא כבודו ואין דבר נסתר

מבנה

ישעיה מז

לי ותכינו כי אני הוא לפני לא נוצר ואחרי לא יהיה : (יא) אנכי
אנכי יהוה ואין מבלעדי מושיע : (יב) אנכי הגדתי ורושעתי
והשמעתי ואין בכם זר ואהם עדי נאם יהוה ואניאל : (יג) גם
מיום אני הוא ואין מידי מציל אפעל ומי ישיבנה : (יד) בזה אמי
יהוה גאלכם קדוש ישראל למענכם שלחתי ככלה והורדתי בריחות
כלם וכשרים באניות רנתם : (טו) אני יהוה קדושכם בורא
ישראל מלפניכם : (טז) כה אמר יהוה הגותן בים דרך ובמים עשתי

נתיבה

ר ש י

אשר בחרתי . גם הוא יעיד שהנטחתיו בלכת לארס נהרים ושמרתיו הבטחתיו
למען תדעו וגו' . כל זה עשיתי למען תתנו לבדעת חותי : (יב) אנכי הגדתי
הגלויות לאברהם . והושעתי . לקיים דברי נעה קן : והשמעתי לכם הראשונים
ואין בכם זר . באותן הימים שעשיתי כל חלה לח נראה בכולכם בני האומות
אל זר להראות גדולתו ואלהותו בפני . שפתחתי לכם שבעה רקיעים ולא ראיתם
כל המונה : (יג) גם מיום אני הוא לח אותו היום לבדו כי גם מחו היות
אני הוא לבדי אפעל . אם באתי לפעול אין משיב : (יד) למענכם שלחתי
בבלה . יונתן תירגס בדיל חוניכון אגליתו יתכן לבבל : והורדתי בריחות
ואחתית במשוטין כלהון . משוטין הוא עץ שמנהיג את הספינה ומיישרה
וכשדים . סוליכו אחכם באניות רנתם וגם יש לפרשו על בשורות הגאולה למענכם
שלחתי חסלה מלכי מדי לבבל ואוריד הכשדים בספינות ומשוטין לגולה לארץ
וכשדים אוריד באניות שהיתה רנתם בהם : (טז) הנהן צים דרך . צים

ב א ו ר

האלילים , ואחרי שיצאתי גם כן לא יצר אל זילתי שוש יצירה , ואדוני אבי ז"ל פירש
כחשמו , כפעל , ופירשו סמוך , כי הוא פתוח , ריבה לומר , לא היה דבר ניצר על
אל זולתי , לפי שהיו נוצרים היצירות על ידי , וכן לא יהיה דבר ניצר על יד שום אל אחר
גם כן , כלומר אחר שנוצרו על ידי , לא יהיה דבר ניצר על יד שום אל . , (יא) א
אנכי . הכפל לחזק , וכן (דברים ל"ב ל"ט) אני אני הוא . (מדברי רד"ק) . (יב) א
הגדתו וגו' . רובה לאמר , הפעמים , שהושעתי אתכם , קידם הגדתי לכם על ידי נניח
והשמעתי אתכם , שעל ידיהם אושיעכם , וכן עשיתי . (רד"ק) . ואין בכם זר . כי
לבדם היו . (ק' עזרא) . ואני אל . תמיד , כטעם אני ה' לא שנית (מלאכי ג' י')
(הכ"ל) . (יג) גם מיום אני הוא . אף מעלמא אנא הוא . (הכשדי) . וכן מתח
אשכנזית . ואין מידי מציל . ואחר שאני כן , אין מידי מציל , כשארנה להושיע עשתי
או ארנה להרע לכם . (רד"ק) . אפעל וכו' . חפני ורטיני , ומי ישיב פעולתי . (ק' עזרא)
(יד) למענכם וגו' . נהר פרת היה שוטף בתיך העיר ככל , ואנשי העיר , היוצאים
שפתו , היו להם אניות קטנות , לשוט בהן על המים , להתענג , כעין מה שקור
(גאנדרעל)

תרגום אשכנזי

קס

מיר גלויכעט, אונד בעגרייפעט, דאס איך עס בין! פארמיר וואר קיין גאטט,
 אונד נאך מיר ווירד קיינער זיין. (יא) איך, איך בין דער עוויגע! אויסער
 מיר קיין רעטטער. — (יב) איך פערקינדעטע עס, רעטטעטע, ליס פאר
 הער עס הערען — עס איזט יא קיין פערעמדער אונטער איך — איהר זייד
 מיינע צייגען, שפריכט גאטט, אונד איך — דער עוויגע! —
 (יג) פאן יעהער בין איך עס, נימאנד רעטטעט אויס מיינען הענדען! איך
 ווירדע — ווער ווענדעט אב? — (יד) זא שפריכט דער עוויגע, אייער רעטטער,
 ישראל'ס הייליגסטער: איירעטוועגען שיקע איך נאך בכל היין, רייסע דיין
 ריגעל אללע הערונטער, לאס' דיא כשדים יאמערנד אויף איהרען לוסט
 שיפפען פליפטען. (טו) איך, דער עוויגע, אייער הייליגסטער! ישראל'ס
 שעפפער, אייער קעניג! (טז) זא שפריכט דער עוויגע, ער, דער וועגאים
 מערע

ב א ו ר

(גאנרעל) בלה"ע. והנה אמר הנביא, כי כורש, מלך פרס, ילכוד בעוד לילה את
 העיר, וכל אנשי בבל יכוסו איש לנפשו באכל וכבי גדול, וימלטו על האניות, אשר להם על
 שפת מרת. שלחתי בבלה. יא אומרים, כי תי' שלחתי רמז לנביא, ולפי דעתי, שהיא
 דבר ה', כי בתחלה, כה אמר ה', ואחר כן (בפסוק הבא) אני ה' קדושכם, והנה הטעם,
 כל כך באתי במהרה, כאלו שלחתי, וחכם גדול בספרד אמר, כי הכבוד ידבר עם הנביא,
 ושר ישראל הוא המשלח אל בבל, לגאול ישראל. (ראב"ע). וזה לשון רד"ק ז"ל: "למענכם
 שלחתי בבלה, בעבורכם, כדי שתבואו מן הגלות, שלחתי כורש לבבל, להחריבה, ולהוציא
 אתכם מתוכה, ולהשיבכם לארצכם, ואני תמה מהחכם רבי אברהם אבן עזרא, שכתב
 פירש שלחתי, כאלו הוא קורא אותו שלחתי, בקינן שפתיים השי' ז' אבני פעל,
 שלא נזכר שם פעל, ואני מקובל, כי קריאתו שלחתי, בחר' ק השי', מביני פעל הדגוש, וכן מצאתי בכל הספרים.
 המדוי קיס, אשר ראיתי, והמתרגם ידמה גם כן, שכן היה קורא אותו, שתרגם: גדיל חוביכין
 אנליתי יתכן לבבל, אלא שאין פירושו כפירושנו, כי הוא רינה לאמר, שלחתי אתכם בגלות
 לבבל, אבל לפי מה שנמצא בדברי רבותינו, זכרונם לברכה, ידמה, שהם היו קוראים
 שלחתי, בקינן שפתיים השי', שאמרו: כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם, גלו
 לבבל, שכינה עמהם, שנאמר, למענכם שלחתי בבלה, גלו לעילם, שכינה
 עמהם, שנאמר (ירמיהו מ"ט ל"ח), ושמתי כסאי בעילם. ועל פיו ז"ל תרגמתי אשכנזית.
 והורדתי בריחים כלם. בריחי בבל, והיתה נלכדת, כטעם אבד ושבר בריחית
 (איכה ב' ט'), שערי המדינה. (ראב"ע). וכן תרגמתי. ורד"ק כתב: "אוריד
 יוספי בבל ממעלותם, ויברחו להם בניא כורש, בריחים תואר, כמו (למעלה מזה ט"ו
 ה') בריחיה עד טוער, אלא שזה מן הדגוש, ובריחיה מן הרפים, ויש מהרש"ם
 בריחיה, כמו באניות, והבי' לשימוש, וריחים שם האניות, לפי שהולכות ברוח,
 וזכתן תרגם במשוטין. " וכשדים באניות רנחם. וכשדים יברחו באניות, ויעקתם
 כלומר, נעקת הבכי, כמו (איכה ב' י"ט) קומי רוני בלילה. (רד"ק). והכשדי נאך
 מלת רנתם כמשמעה, ענין שמחה וגילה, כי הוא תרגם: וכשדאי בספיני תושבחהון,
 ואליו נלוה רש"י ז"ל, ובתרגומי הרכבתי את שני הפירושים יחד. (טו) אני ה' קדושכם.
 שאני מקדיש שמי בכם, כמו שאמר כורש (עזרא א' ח') כל ממלכות הארץ נתן לי ה' מי בכם
 מכל עמו יהו אלהיו עמו ועל. (רד"ק). מלככם. הוא מלככם באמת, ולא יעזבכם
 ביד מלכי העמים. (הכ"ל). (טז) הנוחן בים וגו'. לאות, כי אניות תבאנה מהאויבים

תרגום אשכנזי

מעערע , באהן אין שטארקען וואַססערן מאַכט . (יז) דער ראָס אונד
אונד מעכטיגעס העער הערויס פֿיהרט ; אַללעוואַסט ליגען ווא , שטעקן
מעהר אויף , פֿערלעשען , ווא דאַכט פֿערלישט . (יח) דענקעט ניכט און
פֿערגאַנגענהייט , מערקעט ניכט אויפֿס געשעהענע . (יט) זעהט ! איך
נייעס , נון קיימט עס אויף , יא , איהר ערפֿאַהרעט עס ; פֿירוואַהר ! איך
וועג אין דער וויסטע , לאַס' אין איינעדע בעכע פֿליסען . (כ) דעם פֿעלד
טהירע פֿריווען מיך , שטרויספֿענעל אונד אונגעהייער ; דען איך לאַס' אין וויסטע
וואַססער , אין איינעדע בעכע פֿליסען , ערקוויקע מיין פֿאַלק , מייע אויס
קאַהרנען . — (כא) פֿאַלק ! דאַזאיך מיר געבילדעט , מיין לאַב צו פֿערקויפֿען
(כב) ניכט מיך ריפֿסט דואַן , יעקב ! דוא מיהטעסט דיך מייעטוועגען ניכט
ישראל ! (כג) ניכט מיר בראַכטעסט דוא ריינער בראַנדאַפֿפֿער לעממער ,
מיך עהרטעסט דוא דורך דייע שפֿייעאפֿפֿער ; אויך לעגט' איך גאַבען דיר
אויף , בעשווערטע דיך ניכט מיט ווייהרויך . (כד) פֿיר זילכער זאַללטעסט
געוויירצראָהר מיר ניכט קויפֿען , נאָך זאַללטע ריינער אַפֿפֿער פֿעטט מיך זעטטען
אַבער

ב א ו ר

אל ככל , וינכחו אכיות ככל . (ו' עורא) . (יז) המוציא רכב וכו' . כיצת
הכדים , היוצאים להקסם עם הפרסיים . (הכ"ל) . ועזו . מסדר הטעמים
המלה הזאת באתנח , ועל פיו תרגומתי אשכנזית . דעכו כפשהרה כבו . כנוא עמי
(הכש"י) . וכן תרגומתי . ומלת דעכו היא פועל עומד מנכין הקל , ענין כביה , כמו
י"ח . אור השנים ידעך , ותמהני על ראב"ע ז"ל , כי אמר , שהמלה הזאת היא
פעל , שלא נזכר אס פועלו , והוא נגד הכיקוד , כי לו היה ראוי לנקד דועכו , כגון
הדל"ת , כמו (תהלות קי"ח י"ג) דעכו כאש קינים , ולא דעכו , נקוד
(יח) אל חזכרו . נפה הפלאים הקדמונים . (ו' עורא) . אל ד' חתבו
בהם נמשכה . (הכ"ל) . (יט) הנני עושה חדשה וגו' . לכידת ככל , או שיאלטו
לכדם , והיא הכוון בעיני , ועוד שאזים נמדבר מים , בעבור השנים מהגולה אל
(הכ"ל) . (כ) חכבדני וכו' . על הטוב , שאני עושה להם , והזכיר תנים , בעבור
דמים בארץ ביה , וזה הטוב אעטו בעבור כבוד עמי (הכ"ל) . (כא) עם זו וגו' .
תיקון הפטרה , יושך הכתוב הזה לאמריו , לאמר , אתה יעקב , שהנך עם זו , אשר
לי , למען יספרו תהלתי בניים , לא איתי קראת , מכל מקום אנוכי מושה פשעך למען
ולמען בנידי , שלא יחולל בניים , וכן מתורגם בל"א . אמנס כפי ההמשך האמיתי שכתבתי
משם אל הקודם , להשקית עמי בחירו , עם זו ינרתי לי וגו' , וטעם ולא איתי , אף שלא
קראת , ית היום בל"א : (צוואר ריפֿסט דוא מיך ניכט אן) . (החכם המבאר בהפטרות)
(כב) כי ג' תה בי . כי תאמר , שינעת בי , בעבודתי , כלומר לא קראת
ולא נעת לעבור איתי . (ידברי רד"ק) . ישראל . קריאה , כמו אתה ישראל . (ו' עורא)
(כג) לא הבאת וכו' . כנצל . (הכ"ל) . וחבחיך . כמו ונזכרך , חסר ב"ת השיש
וכוהו רבים . (רד"ק) . לא כבדחני וגו' . בזנתי שלמים , ולא נקשתי מנך , שכתבתי
במנחה . (נן עורא) . לא העבדתיך וכו' . לא אסניתי עלך בקורבניך , ולא אסניתי
עלך כלבנותי . (הכש"י) . (כד) לא קניח לי וגו' . קנה , הוא קנה כוונס , שכתבתי
בקטרת . ואמר נקנה לא קנית , לפי שלא היה הקנה בארץ ישראל כי אס על ידי קנין
מארץ רסוקה היה כל להם , כמו שכתוב (ידמיהו ו' וכו') וקנה הטוב מארץ מרחק . (רד"ק)
וחלב

ישעיה כג

קסא

נתוכה : (יז) המוציא רכב וסוס חיל ועוזו יחדו ישכבו בל יקומו
 דעכו בפשיטה כבו : (יח) אל תזכרו ראשנות וקדמניות אל
 התבננו : (יט) הגני עשה חדשה עתה הצמח קמץ בו ק הלווא
 הדעויה אף אשים במדבר הרך בשימון נהרות : (כ) הכבדני
 חית השדה הנים וכןות יענה פי נתי במדבר מים נהרות בשימון
 להשקות עמי בחירי : (כא) עם זו יצאתי לוי ההלתי יספרו :
 (כב) ולא אתי קראת יעקב פי יגעתי בי ישראל : (כג) לא הביאת
 לוי שיה עליה וזכחה לא כבדתני לא העבדתה במנחה ולא
 הוגעתה בלבונה : (כד) לא קנית לוי בכסף קנה וחלב זכחה
 לא

ר ש י

והם הוצאתי מזרים לרדוף אחריכם רכב וסוס וחיל ועיז וכולם יחדיו ישכבו מתים
 על שפת הים בלי יקומו : (יז) כפשתה כבו • תירגם יונתן כבוטין עמו טפו :
 (יח) אל תזכרו ראשנות • הניסים הללו שאני מזכיר לכם שעשיתי בזמרים
 אל תזכרו אותם מעתה כי בגאולה זו תעסקו להודות ולהלל • אל תחזונו •
 א תסתכל ובהן א תהנו להם לב : (כ) כי נחתי צמד' מים • כלומ' בארץ חריבה
 חתן ישוב • תכבדני חית השד' מקו' שהו' חרבו ערבן לחיות השד' ולתנים ולבנות
 יענ' : (כא) עם זו יצאתי לוי • למען ההלתי יספרו : (כב) ולא אתי קראתי • וחתם
 לא אתי קראת בפנותך אחרי ע"א • כי יגעתי בי • נלחיתם מהר בעבודתי :
 (כג) לא הביאת לוי שיה עליה • כי חס לע"א : לא העבדתה • עבוד' רבה •
 בזמנה קויון מעט עולה לגבוה וגם היא לא חמרת לך להקריב חובה אף נדבה :
 (כד) לא קנית לוי בכסף קנה לקטרת לא הוצרכת לקנותה בכסף לפי שהיתה
 מוטייה בארצכם הרבה אמר ר' אבה קיננות היתה גדולה בארץ ישראל והיו חולקין
 אותה עזים ונבויים צמד' חובה • העבדתני בחטאותיך • חתם גרמהם לוי
 להיות

מבלל יופי

מנגד עיכוי ל"ע] : (יג) גם מיום, קידם היום, כלומר קידם הזמן, ופירושו קידם שיהיה
 העולם ויש לפרשו גם כן מוזמן רב חני הוא עמכם : (יז) ועוזו, תאר בפלס סגול הוא :
 (כא) עם זך, בא עם הו"ו צשיר"ק, והוא ללשון זכר ולבקנה גם כן, [ובשרש
 עם מירש הריק"ס עם זו יצאתי לוי על החיות שאמר בפסוק שלפניו תכבדני חית השדה ואמר
 עם זו יצאתי לוי תהלתי יספרו ולא אתי קראתי יעקב וכמו שנאמר עם על קטן וקהלת אנשים
 כן יאמר בדברים אחרים כמו שנאמר על הארבה עם רב ועטם הנמלים עם לא עו השפנים עם
 ע"ה ע"ה, [ל"ע] : (כב) בי, רוצה לומר בעבודתי : (כג) לא הביאת, בא מלא
 ע"ה הפעל : וזכחה, חסר ב"ת השמוש כמו וזכחתך וכמוהו רבים : (כד) קנה,
 נשם

ישעיה כג מד

לא הרויתני אך העבדתני בחטאותיה הוגעתני בעונותיה: (כה) אנכי
אנכי הוא מוחה פשעיה למעני וחטאותיה לא אזכר: (כו) הוֹכִיר
גִּשְׁפֹּטָה יַחַד סֵפֶר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק: (כז) אָבִיךָ הָרֵאשֹׁן תִּשְׁמַח
וּמְלִיצִיךָ פִּשְׁעוֹ בִּי: (כח) וְאַחֲלֵל שְׂרֵי קִדְשׁ וְאַתָּנָה לַחֲרָם - עֲשֵׂה
וְיִשְׂרָאֵל לַגְּדוּפִים:

מד (א) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו: (ב) פֶּן
אֶכְרֶה יְהוָה עֵשֶׂה וְיִצְרֶה מִבְּטֵן יְעֹזֶרְךָ אֶל־הִירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
בַּחֲרָתִי בּוֹ: (ג) בִּי אֶצְקֵם מִים עַל־צִמָּא וְנֹזְלִים עַל־יַבְשָׁה אֶעֱשֶׂה
רוחי

ר ש י

להיות שמש לעובדי פסילים כמו שראה יחזקאל והנה רוח סערה באה מן הצפון
שהיתה חזרת מרכבת השכינה מבבל שהלכה לכבוש את כל העול' תחת יד
נבוכד נצר שלא יאמרו ניד אומה שפלה מוסר את בניו כדאית' בחגיגה: (כה) אנכי
אנכי • אני הוא שמחיתים מאז ואני מוחה אותם גם עתה: למעני יצא
בזכותך ולא בזדקת אבותיך: (כו) הזכירני • כל תגמול שיש לך ולחזקתי
עלי: נשפטה יחד • נבא למשפט: (כז) אנכי הראשון חט' • באומרו
חדע (ראשית ט"ו) ומליניך פשעו בי אין לך בכל מליצים שאתה סומך על צדקת
שלא מנחתי זו פשע ינחק אהב את שנאי: (כח) ואחלל שרי קדש
בשביל עונותיכם:

מד (א) ועתה שמע • לשוב לתורת יעקב עבדי: (ג) כי אהק
על נמח • כמו שאני יונק מים על נמח כן אהק רוחי על זרעך
(ד) ונמחו

מבלל יופי

באם שהיא כדמות קנה הנקרא קני' לא בלע"ז: (כו) ומליצוך, ענין תוסן הדבר והטעם
ובפירוש שריך וגדולוך, וכן במליצי שרי בכל כי הענין אחד כמו את מספר משקד הנה
(כח) ואחלל, הו' פתיחה כי אין הענין עבר אלא פירושו בכל דור ודור, ופירושו
להרג • כמו ואת כל הנשמה המרים: לגדופים, המרפה והגדוף אסים הנה
זה בשוניתם אבל איני מכלה אותם מכל וכל:

מד (ב) וישרון, ידוע שהוא ישראל ונקרא כן לפי שהוא ישר בין העמים: (ג) על יבנה
ר"ל ארץ יבנה ונמחה כי כל הארץ נקראת יבנה על דרך כלל כמו שאמר ויקרא ארץ
ליבנה ארץ, אבל זה, פרט למקום הנמח והיגש מן הארץ: (ד) בבין חציר, כנען
ב"ש השמוע לחוספת ב"אור כי יספיק זולתה כבית בתוך: חציר, ענינו כמו עשב, וזה
ינמח ישראל בטובה כאלו היו נזרעים בין חציר, והמשילם לחציר למהירות נמיסתם ולא לנמח
ולקיומו, ורני יונה פירושו כמו חצר: (ה) יכתוב ידו, היד אכאונה בלשון נקבה כגון
ופעמים לשון זכר וכן זה, ויש אומרים כי ידו קמר ש"ת השירות ופירושו יכתוב בידו לה'
פירש